

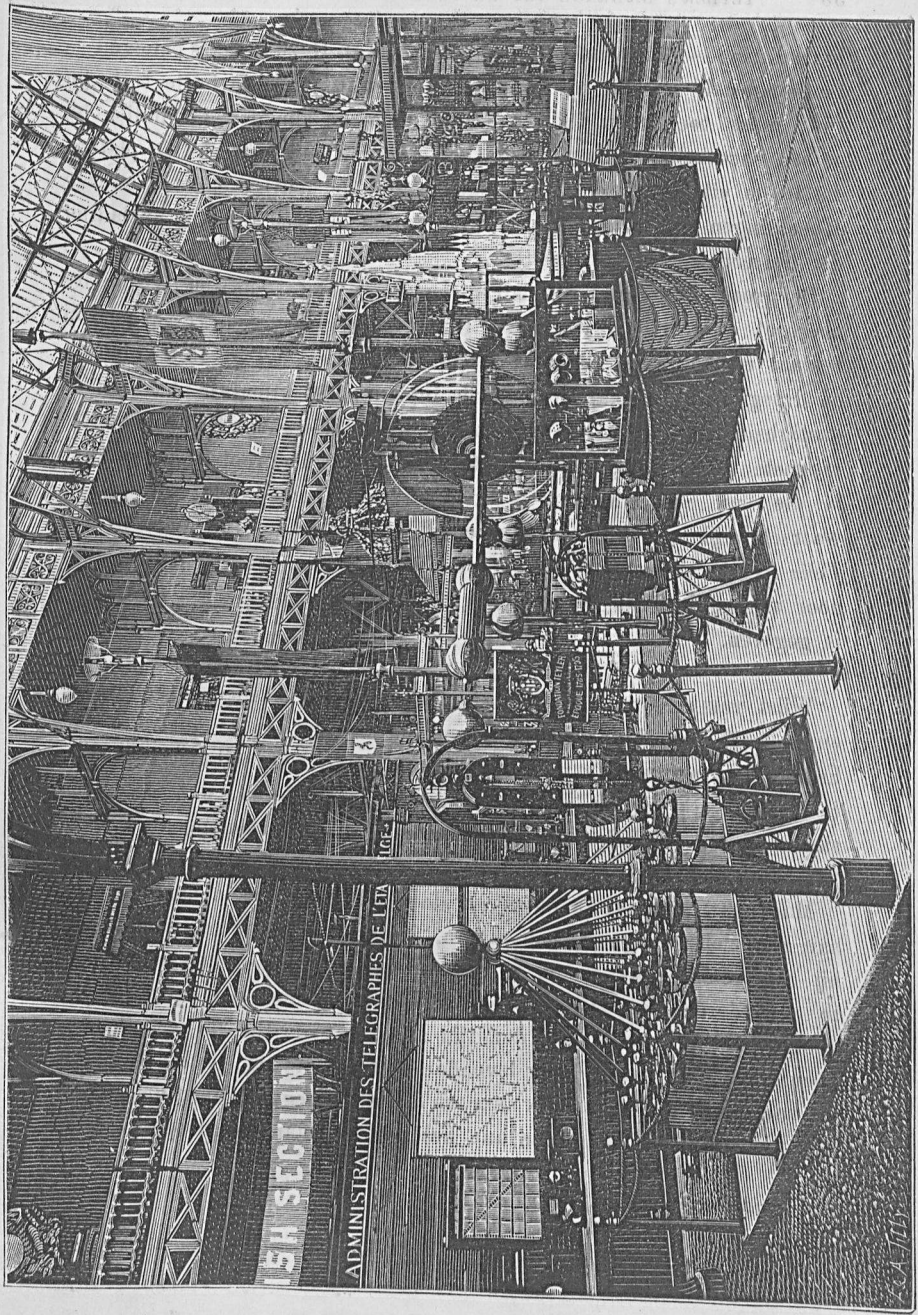
TEYLER'S BIJDRAGE TOT DE TENTOONSTELLING VOOR ELEKTRICITEIT TE PARIJS.

Nevengaande is de eenigszins verkleinde weërge van de photogrammen, die de directie van Teyler's Stichting te Parijs liet vervaardigen door KERJOL. Een daarvan werd, op verzoek, den uitgever van het *Album* afgestaan, met verlof daarvan voor dit tijdschrift gebruik te maken.

Het gedeelte van de bodemvlakte, dat de tentoongestelde voorwerpen beslaan, is de linker helft van de oppervlakte door Nederland aangevraagd. Die voorwerpen hebben hoofdzakelijk betrekking op dat lang vervlogen tijdperk (1785—1795) in de geschiedenis der elektriciteit, waarin op dat gebied ons vaderland, ook wat de praktijk betrof, een europeesche vermaardheid had, een tijdperk dat wij, zonder ijdel te zijn, het tijdperk van VAN MARUM mogen noemen.

Niet alleen om de grootte der machine die hij liet vervaardigen, door de oppervlakte der batterij — vier, zooals er hier één staat, en die vier verbonden — die hij door haar laadde, of door de in zijnen tijd maar gedeeltelijk begrepen uitwerkselen, die de ontlading der batterij teweeg bracht. VAN MARUM vertegenwoordigde in de techniek dezer werktuigen wat men thans een systeem zou noemen, omdat hij de eerste was die — wat wij nu zeer eenvoudig vinden — een machine ontwierp, waarbij naar willekeur positieve elektriciteit en negatieve kan worden verzameld. Elke machine, die dit dubbele gebruik toelaat, is een machine van VAN MARUM, meer nog misschien dan elk dynamoelektrisch werktuig dat op PACINOTTI's wijze de stroomen verzamelt een Gramme is. Alleen, het was der arme wrijvings-elektriciteit met hare geringe stroomsterkte niet gegeven, een gestadigen grooten arbeid te verrichten; zij moet lang sparen om veel te kunnen uitgeven en verspilt dit dan weder bijna alles in één oogenblik.

Naar nauwkeurige metingen op het gebied der elektriciteit moet men in het bovengenoemd tijdperk nog niet vragen. De meetwerktuigen

De elektrisermachine van Van Marum op de tentoonstelling van elektriciteit te Parijs.

in de vitrine — glazenkast of toonkast, zoo de H. H. zuiveraars believeu — tentoongesteld en door VAN MARUM gebezigd, zijn de beste van zijn tijd, maar toch zóó, dat het een wonder zou zijn geweest indien hij er een oorzakelijk verband mede had aan den dag gebracht. De platen, die in de vitrine opengeslagen liggen, zijn de keurige en nauwkeurige afbeeldingen van verschijnselen door de machine en door de ontlading der batterij teweeg gebracht.

De groote kunst-magneet is een van de grootste, zoo niet de grootste magneet door VAN WETTEREN te Haarlem gesmeed en bekrachtigd. Zij bestaat uit zeven op elkander geschroefde platen, weegt 45.6 kilogram en droeg, toen ik haar voor Parijs inpakte, 285 kilogram; hare standvastigheid zal op die reis een sterke proef ondergaan. De beide andere magneten zijn *curiosa*; de groote, omdat zij de grootste natuurlijke is die van een armatuur is voorzien; de kleine omdat zij hoogst waarschijnlijk een koninklijk geschenk is; ten minste de Maatschappij *Felix* te Amsterdam heeft er een die volkomen daaraan gelijk is en door een koning van Zweden — wien, is mij ontgaan — ten geschenke is gegeven.

Wijst TEYLER's tentoonstelling op deze wijze eensdeels op een ver en roemrijk verleden, anderdeels verbindt zij ons aan een niet oneervol heden. VAN WETTEREN's magneten zijn om haar zelfs wil merkwaardig; te Parijs verkreeg de maker de zilveren medaille en, wat niet altijd samen gaat, een kolossale bestelling van een maatschappij voor elektrische verlichting.

Maar VAN WETTEREN's magneten doen ons ook denken aan ELIAS en aan zijn elektromagnetischen motor, waarvan NIAUDET mij schrijft dat hij zoo gemakkelijk is om te keeren, dat wil zeggen in een dynamo te veranderen. En dan gevoelen wij, dat wij toch ook op praktisch gebied nog niet geheel uit den tijd zijn. Wat de theorie betreft, behoeven wij, om van de nog levenden niet te spreken, slechts te wijzen op VORSELMAN DE HEER, VAN REES, en den zoo vroeg ontslapen SCHROEDER VAN DER KOLK om het heden aan het verleden aan te knoopen.

Haarlem, 18 Nov. '81.

V. D. V.